

בענין נטילת ידיים קודם שמתפלל על הקברות

במשנ"ב סי' ד ס"ק מב, הביא מהמגן אברהם שכתב בשם המהר"ל (סי' כג) שיש ליטול קודם שיתפלל על הקברות.

והדברים צ"ע דז"ל המהר"ל: והבאים מבית עולמים להתפלל יפה עושים שרוחצים ידיהם משום רוח הטומאה השורה בבית הקברות שתשרה עליו רוח הטומאה, ונטילת ידים מעבירו, דמהאי טעמא נטלין שחרית דשינה אחת מששים במיתה משום בת מלך. וכמה מיני נטילות מנו רבותינו פרק ערבי פסחים דמעביר רוחות רעות, ונטילה שאחר המת מנהגא הוא, ואסמכו אקרא "רחצו את ידיהם" סופו תיבות מת, כך נמצא בנימוקים. ומקובלני מפי מו"ז שיש לרחוץ גם הפנים על שם ובלע המות וגו', ושוב מצאתי כן ברובקח. ועיקר הטעם להעביר רוח טומאה כדלעיל. ולהכי רוחצין שנית בשובו לחצר ב"ה, דמשום דמלאך המות מרקד בין הנשים בחזירתן כדאיתא בברכות, אלמא דמתלוה עם החוזרים, וכמו שפי' רשב"ם פ' המוכסין, פיר' שהשדים מתלוים עם החוזרים, כך נלע"ד, עכ"ל

ומשמע מלשונו שלא הצריך נטילה קודם שיתפלל על הקברות, אלא שתי נטילות אחרי הקבורה, נטילה אחת בחצר בית הקברות אחר שעזבו הקברות, ונטילה שניה בחצר ב"ה כשחוזרים מן הלוייה וזה משום הר"ר שמתלוה עם החוזרים מהלוייה.

וכן מבואר להדיא במנהגי מהר"ל סוף הלכות שמחות, ז"ל: ביום .. קברו זקן אחד .. והיה מהר"ל סג"ל מלווהו לכבודו עד בית הקברות .. לאחר הקבורה נטלו ידיהם, והבנתי בהרב שג"כ שפסף באצבעותיו את עיניו קודם ניגוב, וכן השיב בתשובה שכן קיבל מרבו על שם בלע המות וגו'. .. ובבואו לחצר ב"ה ונטלו שנית, היה הרב מקנח גם עיניו באצבעותיו כבראשונה, ע"כ. וצ"ע. שו"מ בהגהות הגר"ב פרנקעיל שכבר עמד בזה, עיי"ש.

[נכתב ע"י הרב ח.נ. שליט"א]

גליון ד' - פ' משפטים - שקלים / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב' השומע ברכה מחבירו ודעתו לצאת יד"ח האם יכול לחזור בו

עיין בעולת תמיד (סי' כה ס"ק יב) שהביא מחלוקת בטעם האיסור להפסיק בין תפשיי ותפשייר, האם הוא משום גרם ברכה שא"צ [לפי שיכול לפטור עצמו בברכה אחת, ומביא עצמו לידי חיוב ברכה אחרת], או משום דהפסקה עצמה היא עבירה. ונפקא מינה בזה, אם חבירו מברך על התפילין והוא מכוין לצאת בברכת חבירו וגם חבירו מכוין להוציא, דאי משום ברכה לית לן בה, אבל אי הפסקה עצמה עבירה, אסור, ונקטינן לחומרא, עכ"ד. ובפשטות כוונתו דאם הפסקה עצמה אינה עבירה, עליו לענות אחר שברך בעצמו על תפשיי, ואח"כ ישמע ברכת חבירו, וכן ביאר דבריו התה"ד (שם אות ד) [אבל הא"ר (שם ס"ק יד) והמאמר מרדכי (שם ס"ק י) למדו שכונת העו"ת שיענה אחר ששמע ברכתו של חבירו ועיי"כ תמהו עליו דהוי הפסק].

והצל"ח (ברכות כא: על תוסי' בא"ד ור"ת) מסתפק באחד שמסופק על ברכה אם כבר יצא או לא, אם רשאי לשמוע מחבירו המחויב ברכה זו בשעה שמברך ולכוין להיות שומע כעונה. וכתב דהנה לדעת ר"ת ור"י אינו רשאי, דשמא כבר יצא ועתה שהוא שומע להיות כעונה הרי הוא כמברך לבטלה וכו' דהוי כמוציא בשפתיו ממש וכו', אך כיון שהתוסי' עצמם הכריעו שגדול המנהג (ולא קיי"ל כר"ת), אי"כ שפיר דמי לעשות כן, עכ"ד. ולפי דבריו יוצא שלפי מה דקיי"ל כדעת רש"י, אין בנד"ד חשש שהרי לא הוי כעונה ממש.

וכן מבואר במ"א (סי' קעד ס"ק טו) שכתב בענין המח' אם משקין צריכים ברכה בתוך הסעודה, שהרוצה להסתלק מן הספק יתן לאחר שאינו אוכל לברך ויתכוון לפוטרו אע"פ שהוא כבר התחיל סעודתו [עיין במחצה"ש שם]. ועיין במ"ב (שם ס"ק לח) ובכה"ח (שם ס"ק מט) שהביאו דברי המ"א להלכה. [וכן בהר צבי (יוד"ט כא בהנהגה על הש"ד ס"ק י) כתב עיי"פ דברי הצלי"ח הנ"ל שמי יצא בברכת חבירו יכול לחזור בו. ושוב העירוני מדברי השער הציון (סי' תפט אות ה) שכת' דלכתחלה יש להתנאות לצאת בהברכה של חבירו "אם הוא מחויב בדברי". אולם נראה דדבריו הם לאו דוקא וכמובאר במ"ב הנ"ל שלא העיר מזה מידי. וכן במ"ב (סי' תפט ס"ק לו) לא העיר מזה].

אולם עיין בפמ"ג (סי' ריד מ"ז ס"ק א) שנקט דאם בירך עבור אחרים וברכתו היתה בדיעבד, דלכאורה רשאים לברך שוב בעצמם, כי הרשו אותו להיות שליח לברך כראוי ולא בספק. משמע מדבריו דלולי שלא עשה שליחותו אסור להם להתחרט מהברכה ששמעו ממנו. ואפשר שטעמו משום דיש בזה משום גרם ברכה שא"צ שהרי כבר יצא יד"ח ע"י השמיעה, ולא גרע ממה שנקטו הפוסקים דהיכא שיכול לצאת ע"י אחרים איכא משום גרם ברכה שא"צ, וכמו שכתב המבי"ט (סי' קפ). ועד כאן לא פליגי החולקים על המבי"ט (עיין בברכ"י (סי' רצה ס"ק ה), ועוד) אלא היכן שאכתי לא בירך דרשאי לברך בעצמו, אבל בכה"ג שכבר יצא משום שומע כעונה, מסתברא דכו"ע מודו דאיכא משום גרם בשא"צ. ומה שהתיר הבאר היטב (סי' כה ס"ק יא) לענות בין תפשיי לתשייר, היינו דוקא משום שישמע אח"כ כל הברכות מדין שומע כעונה, וכסברת העולת תמיד הנ"ל.

שו"ר באחד מאחרוני זמנינו שחילק בין אם השומע לא ענה אמן לבין אם ענה אמן, דאם ענה הוי כמוציא ברכה מפיו ועיי"כ אסור לו לחזור בו, אבל אם לא ענה יכול לחזור מלאכול וכדו' ואפי' לחזור ולברך מעצמו, והביא דברי הפמ"ג הנ"ל וכתב דאיירי שהשומעים ענו אמן.

אולם מסתימת לשון הפמ"ג מוכח דאיירי בכל גווני, ובקושי היקל הכה"ח (סי' קסז אות נח) לחזור ולברך היכן דאיכא רוב רבוותא משום דלא חיישינן כל כח לסב"ל היכן דלא בירך בפיו רק ככוונה. [ועיי' במשנה הלכות (מה"ת א"ח סי' קלד מובא בשו"ת הנ"ל) נקט גם דאפשר להתחרט מלהנות וכדו' היכא שלא ענה אמן. (אולם לא כתב דמותר להתחרט ע"ד לברך בעצמו)].

ולכאורה נראה שמהני להתחרט מהברכה דוקא בברכת הנהנין וכדו' שאחרי ששמע הברכה שוב יכול לעשות הפסק ולגרום שלא תחול, אבל בקידוש או הבדלה וכדו', אם שמע מחבירו, וחבירו כבר שתה מהכוס, מסתבר שלאחר כדי דיבור אינו יכול להתחרט, שהרי הקידוש וההבדלה כבר חלו. שוב העירוני שכן דעת הגרשז"א זצ"ל (שיח הלכה סי' מו על ס"ק לא) דמי ששמע הבדלה יכול לחזור בו דוקא "תכ"ד", עיין שם. ועיין עוד בהליכות שלמה (תפילה פ"ז אות יג) ובשש"כ (פ"ס הג"ה לד), ודו"ק.

האם אסור לאכול מאכל כשר במסעדה לא כשרה משום מראית העין

הכא שהמראית עין הוא משום איסור תורה, ובה משמע בפר"ח שבכה"ג מודה]. שו"ר במהר"ם שיק (או"ח סי' רלו ד"ה והנה באמת) שדחה דברי הפר"ח הנ"ל.

אולם **במנחת שלמה** (תני' סי' נג אות ג) אסר לנעול ביוה"כ נעליים אשר במראיתם הם דומים לנעליים של עור משום מראית העין, "כיון שגם לענין מנעל ביה"כ נזכר בגמ' יומא (ע"ח:) הענין של מראית העין". משמע שלולי שהיה מוזכר חשש בגמ' לא היה אוסר ללבוש המנעלים ביוה"כ.

ועיין **במשנה הלכות** (ח"ה סי' צה סד"ה אלא מעתה נראה) שכתב שלא בכל דבר תקנו מפני מראית העין, והיכא דתקנו תקנו והיכא דלא תקנו לא תקנו, ועיי"ש דהביא סייעתא לדבריו מדברי הפר"ח הנ"ל.

אבל באמת הש"ך ודעימיה שחלקו על דברי הרמ"א, על כרחך נקטו שאמרינן דאיכא משום מראית העין אפילו בדברים שאינם מוזכרים בש"ס. וכן לפי הפוסקים שפירשו כוונת הרמ"א בענין אכילת בשר עוף עם חלב שקדים באופן אחר דלא כמ"ש הפר"ח, מוכח דס"ל דאמרינן דאיכא משום מראית העין אפילו בדברים שאינם מבוארים להדיא בש"ס. וא"כ שוב י"ל בנדון דידן דאיכא משום מראית העין. ואפשר שגם המנחת שלמה הנ"ל סובר כן, ורק הביא שיש לזה סמך בגמ', ולא שלולי זה ליכא למיגזר.

וכן מצאתי **באג"מ** (או"ח ח"ב סי' מ) שכתב שאסור לאכול במסעדה שמכינים שם מאכלות אסורות, ואסור להכנס לשם משום מראית העין, אף כדי לאכול דברים הידועים שאין בהם שום חשש איסור. ועיין **בתשובות והנהגות** (ח"ה ססי' רנב) שכתב בענין האוכל במסעדה בהכשר לא מוסמך, שהרואים שיושב שם חושבים שמותר לאכול שם, ועוון הרבים תלוי בו.

אולם העירוני **שבספר אמת ליעקב** (לגר"י קמנצקי סי' תכה) כתב בנדון של האג"מ, שאין איסור בכניסה למקום זה, משום שיש לתלות שאוכלים מאכל כשר. ולכאורה דבריו תמוהים שהרי בודאי רוב המאכלים אינם כשרים וכן רוב הנכנסים לאכילת איסור באים, וא"כ ודאי דיש כאן משום מראית העין, אע"פ שיש כמה שאוכלים מאכלים כשרים. ואין הספר תח"י לעיין בדבריו. ואין הספר תח"י לעיין בדבריו, ודו"ק. ועיי' עוד מש"כ בס"ד בגליון קנ"ט.

עיין **ברמ"א** (יו"ד סי' פז סעי' ג) שנקט שאין משום מראית העין באכילת בשר עוף עם חלב שקדים. אולם הש"ך (שם ס"ק ו) פליג עליו ונוקט שאפילו במידי דלא אסיר אלא מדרבנן חיישינן למראית העין.

ועיין **בפר"ח** (ס"ק ז) שכתב שעיקר כדברי הרמ"א, דאף מה שאסר הרשב"א (ח"ג סי' רנז) לבשל בשר בחלב אשה מפני מראית העין הוא חידוש והבו דלא להוסיף עלה **שאינו לנו לגזור ולאסור מדעתינו מפני מראית העין** זולתי במה שמבואר בתלמוד וכו', אלא שכבר הורה זקן לאיסור וראוי לשמוע אליו זולתי במידי דלא אסיר אלא מדרבנן שיש להקל בפשיטות. והסכים עמו **הפלת** (שם ס"ק ז). ולפי דבריו בנדון דידן לכאורה לא ניתן לאסור שהרי לא מצינו איסור זה מפורש בחז"ל.

אלא שבאמת מצינו בפוסקים שניתן לאסור משום מראית העין אפילו במה שלא מוזכר בתלמוד, עיין **בתשובת דבר שמואל** (אבוהב סי' צב מובא בג' מהרש"א יו"ד סי' רחצ) שכתב דמותר ללבוש בגדים העשויים מפשתן ונוצת עיזים, אע"פ שדומה לצמר רחלים, כיון שמצויים המה הרבה, וניכרים לעין הרואים להבחין בינם ובין אותם של צמר רחלים, ואין טעם לגזור בזה גזירת איסור חדש על הצבור, ע"כ. משמע דאם לא היו ניכרים לעין הרואים, היו גוזרים אף שלא מוזכר בתלמוד.

וכן מוכח מדברי **הכנה"ג** (סי' תסא הגהות ב"י) שכתב שלעשות פאשטילי"ש הנהוגות בכל שבת זכר למן, וכן מה שנוהגים שכשמטגנים דגים בשמן במחבת, טחים אותם בקמח כדי שלא ידבקו, כ"ז אסור לעשותו בפסח במצה אפויה, משום מעשה שהיה, שאשת חבר עשתה כן, ושכנתה חשבה שהיה קמח ממש, ולמחר טגנה דגים בקמח ממש, ולפיכך יש לאסור מפני מראית העין. [אולם עיין **בפר"ח** (שם ד"ה עוד כתב בתשובה) שכתב לדחות דברי הכנה"ג הנ"ל ויאני אומר שהכל מותר מן הדין ואין לנו לגזור גזרות מדעתנו וכל מה שמותר מעיקר הדין עבדינן בפסחא ולא חיישינן למראית העין", [וזה כשיטתו שהבאנו לעיל]. ועיין **בברכ"י** (תסג אות ב) שהביא דברי הפר"ח].

ועיין **בחז"ל דעת** (יו"ד קפ"ה ביאורים אות ב) שביאר דעת הרמ"א (בתשובה סי' ב) דאף מראית עין שלא מוזכר בש"ס מ"מ אסור אפילו בחדרי חדרים [וצ"ל לדעת הפר"ח דשאני